

מאת: ראסל ד. מאיר, עו"ד

נושא: לשון הרע ברשתות החברתיות

תאריך: מרץ 2020

בעידן החדש, הרשתות החברתיות תופסות יותר ויותר מקום בחיינו, ומרבית התקשורת, לרבות העברת ביקורת, נעשית דרכן. הרשתות החברתיות הינן אמצעי טוב לקיום חופש הביטוי המעוגן בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אולם הן טומנות גם סכנות רבות של לשון הרע וביזוי. חוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965 (להלן: "החוק"), שקובע כי לשון הרע הינו דבר שפרסומו עלול להשפיל, לבזות או לפגוע באדם בשל מעשיו, התנהגותו או תכונות המיוחסות אליו, בשל גזעו, מוצאו, דתו מקום מגוריו, גילו, מינו, נטייתו המינית או מוגבלותו. החוק אף מתייחס לעניין פירוש דרישת הפרסום שבסעיף 1, וקובע כי פרסום יכול להיעשות בעל-פה, בכתב או בדפוס, ובכל אמצעי אחר, ובתנאי שהפרסום נעשה לשני בני אדם או יותר, מלבד הנפגע. דהיינו, איסור לשון הרע חל גם על פרסומים ברשתות החברתיות. החוק מתיר פסיקת פיצויים ללא הוכחת נזק בגובה 50,000 ש"ח, ואם הוכח כי הפרסום נעשה במטרה לפגוע ניתן לפסוק עד 100,000 ש"ח – שני הסכומים הללו בחוק הוצמדו למדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. נכון למרץ 2020, הסכומים עומדים על 70,169-140,339 ₪ בקירוב.

על אף האמור, פעמים רבות אין הציבור מודע לתחולתו של החוק ומניח כי הרשתות החברתיות הינן שטח פתוח בו יש הגנה בשל חופש הביטוי. מחשבה זו מתאפשרת, ככל הנראה, בשל הריחוק הפיזי שיוצרות הרשתות החברתיות, והעובדה שהדבר נעשה באמצעות האינטרנט ולא פנים מול פנים מול האדם מושא האמירה. ריחוק זה עשוי להביא, יחד עם חוסר הידיעה אודות המצב המשפטי, למצבים רבים של פרסום ידיעות כוזבות (Fake News), ביוש (Shaming) וביזוי (Defamation).

בעוד שרוב האנשים מאמינים כי פרסומים קטנים ברשת, בדמות מילות גנאי או ביוש לגבי בית עסק שהשתמשו בשירותיו ויצאו לא מרוצים, אינם עולים כדי לשון הרע, לא כך הדבר. אמנם קיימת הגנת אמת הפרסום כאמור, אך יש לשים לב כי ככל שהפרסום אינו מהווה העברת ביקורת לגיטימית ונועד לבייש או לבזות את בעל המקצוע או לפגוע במשרתו, כאמור בסעיפים 1(1) ו-1(3) לחוק, מדובר בפרסום שעולה כדי לשון הרע אפילו אם אמת הדבר. משום כך, גם פרסומים ברשתות החברתיות, שעליהם חל החוק כאמור, אינם בהכרח מוגנים.

הסוגיה אף מתחדדת לאור שאלת פרסומים הנוגעים לאנשי ציבור. בפסיקות רבות של בתי המשפט ניתן לראות כי השופטים רואים בחומרה פרסומי לשון הרע ברשתות החברתיות, והדבר מתבטא בפיצויים

גבוהים שנפסקים לטובת התובעים מכוח סמכותם לפסוק פיצויים בגובה של עד 50,000 ש"ח ללא הוכחת נזק, דבר שמביא לכך שאם הוכח נזק ניתן לקבל פיצוי גבוה יותר. מנגד, בתי המשפט גם מכירים בעניין הציבורי שיש בפרסומים מסוימים שנוגעים לזכות הציבור לדעת, זאת ככל שיש בסיס של אמת בפרסום וחלות הגנות תום הלב ואמת הפרסום. כך למשל, ככל שהפרסום עולה כדי הבעת דעה לגיטימית של הכותב, כך תינתן יותר הגנה לחופש הביטוי. לעומת זאת, כאשר הפרסום מתיימר להציג את האמת, תינתן הגנה גדולה יותר לשמו הטוב של איש הציבור, במיוחד כאשר המפרסם לא נקט באמצעים לאישוש מסקנותיו העובדתיות לכאורה. בפרשה אחרת, אף קבע בית המשפט העליון כי גם הבעת דעה יכול שתעלה עד כדי לשון הרע. גם זהותו של מושא הפרסום עשויה לעורר מחלוקת – ככל שמדובר באדם אנונימי ייתכן שנראה את הפרסום כפוגעני יותר ותינתן הגנה על שמו הטוב של האדם, ובאם מדובר באיש ציבור ייתכן שנראה זאת כהעברת ביקורת לגיטימית כחלק מחופש הביטוי ומכוח היותו מפורסם. הגישה הישראלית עומדת בניגוד לעמדה המקובלת בארה"ב, שמאופיינת בהגנתה הרחבה על חופש הביטוי. נקבע בפסק דין תקדימי בארה"ב כי אף פרסומים כנגד אנשי ציבור אינם עולים כדי לשון הרע (למעט מקרים שבהם הכותב מתאפיין בזדון ממשי וכוונה להרע עם איש הציבור).

כאמור, מדינת ישראל מכירה באפשרות שפרסומים כנגד אנשי ציבור יעלו כדי לשון הרע, אולם זאת בכפוף להגנות המנויות בחוק ותוך שמירה על חופש הביטוי. קונפליקט זה בא לידי ביטוי בהחלטות השונות בפסיקה, שיוצרות מעט חוסר ודאות משפטית בתחומי הרשתות החברתיות. כך למשל, ב-רע"א 1688/18 יגאל סרנה נ' בנימין נתניהו, הנתבע (המערער בהליך זה) פרסם פוסט בפייסבוק אשר תיאר אירוע בו במהלכו ראש הממשלה הפר את כללי האבטחה מחמת "גחמותיה וצעקותיה" של רעייתו. בתגובה לכך, הגיש ראש הממשלה תביעת לשון הרע נגד הנתבע. תביעה זו התקבלה והנתבע חויב בתשלום פיצויים בסך של 100,000 ש"ח. הנתבע ערער לערכאה המחוזית וערעורו נדחה. הנתבע הגיש בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, שדחה את בקשתו. מקרה זה מבטא את הגישה המחמירה בה נוקטים בתי המשפט בכל הערכאות אשר ללשון הרע ברשתות החברתיות.

בניגוד לאמור לעיל, ב-רע"א 89/04 ד"ר יולי נודלמן נ' נתן שרנסקי, שם הועברה ביקורת על חבר הכנסת שרנסקי ומפלגתו, הכיר בית המשפט המחוזי בהתייחסויות הקשות והפוגעניות כלפי שרנסקי והמפלגה, שהיוו בסיס לתביעת לשון הרע על ידם כעוולה אזרחית, ופסק פיצויים בגובה של 900,000 ש"ח לשרנסקי עצמו ו-75,000 ש"ח למפלגה. בערעור על פסק דין זה, קבע בית המשפט העליון כי יש לתת משקל יחסי ראוי לערך חופש הביטוי והביקורת ביחס לאנשי הציבור, ולבטא גם את הממד ההרתעתי-חינוכי שבחוק. לאור זאת, ולאור העובדה כי הנתבע הינו אדם פרטי בעל אמצעים כלכליים מוגבלים, הופחתו הפיצויים לגובה 500,000 ש"ח בלבד.

הסוגיה אף מתחדדת כאשר מדובר בגלגול של פרסום, כדוגמת סימון "לייק" (Like) או סימני תחושה אחרים ו-"שיתוף" (Share) על פרסום המהווה לשון הרע. בתי המשפט ביטאו את הגישה שרק "שיתוף" מהווה פרסום העולה כדי לשון הרע כמובנו לפי החוק. בית המשפט העליון אימץ את הגישה כי יש

להבחין בין השניים וכי רק האחרון מהווה לשון הרע, תוך שהוא מכיר בחסרונוותיה, כיוון שזו מאפשרת העמדה לדין הן של המפרסם המקורי והן של יתר המשתפים.

החשש הראשון שתביעה מעין זו יכולה לעורר הוא בעניין הגשת "תביעה בררנית" מקום שבו יש משתפים רבים ורק חלקם נתבעים בשל השיתוף, לעתים בשל חוסר היכולת לאתרם (בשל האנונימיות ברשת), ולעתים בשל החשיפה של עוקביהם לשיתוף הפרסום. שנית, עלול להתעורר החשש שמדובר בתביעת השתקה ("Slapp suit") שעשויה לגרום לאפקט מצנן ("Chilling Effect") בנוגע להתבטאויות לגיטימיות. כלומר, שאנשים יחששו מלשתף פרסומים אשר פרסומם הינו לגיטימי, ולו בשל העובדה שהם עשויים להיתבע שלא בצדק. שלישית, מתעורר החשש לגבי הרחבת מעגל הנתבעים הפוטנציאלי והצפת בתי המשפט בתביעות סרק.

הפתרון לעניין זה הוא דוקטרינת איסור השימוש לרעה בהליכי משפט והקמת מחסום דיוני בשל חוסר תום לב מצד התובע (שיכול להביא לדחיית התביעה על הסף ובחיוב בהוצאות משפט). יישום כלים משפטיים אלה לעניין תביעת לשון הרע ייעשה בכמה שלבים:

בשלב המקדמי יש לבחון האם התובע נקט בבררנות יתרה בבחירת הנתבעים העולה כדי חוסר תום לב. הדבר יכול להתבטא במספר החשיפות שהיה לפרסום המקורי לעומת החשיפות של שיתופו, וכן במספר המשתפים שלא נתבעו. עם זאת, ישנו פתח לתובע להצביע על טעמים מיוחדים לבחירתו אלה, שנתפסות כלא לגיטימיות.

עם זאת, ישנה הכרה בכך שישנם מקרים שבהם הפרסום המקורי עוסק בסוגיה המצויה בשיח ציבורי או שהינה בעלת חשיבות ציבורית ומוסרית. במקרה כזה, ישנה רלוונטיות רבה לסעיף 15(2) לחוק, אשר מביא לתוצאה של בחינה מקלה יותר בפרסום או בשיתוף של פרסומים מעין אלה.

באם צלח התובע את השלב המקדמי, יעברו בתי המשפט לבחינת גובה הפיצויים, בכפוף להקלות המנויות בסעיף 19 לחוק; למשל - אם הנתבע רק חזר על דבר שפורסם קודם וציין את המקור, היה משוכנע באמיתות הדברים, לא התכוון לפגוע או התנצל בפני התובע. כל אלה הינם שיקולים שנלקחים בחשבון בעת קביעת הפיצויים.

עוד נקבע, בפרשה אחרת, כי פרסומים ברשת החברתית "פייסבוק" אינם יכולים להיחשב כהבעת דעה לגיטימית שעה שהם מובעים בצורה מבזה שנועדה להשפיל אדם אחר, מנוסחים כעובדות ומייחסים לו מעשים פלילים שעליהם הוא עתיד להיענש. לפיכך, קריאות גנאי עולות כדי לשון הרע במובנו בחוק ואינן מוגנות מפני תביעה. בפרשה זו, נפסקו פיצויים לתובעת בגובה 90,000 ש"ח יחד עם הוצאות שכר טרחה.

פסיקות אלה הינן דוגמאות לפסיקות רבות אחרות אשר מבטאות את היעדר הוודאות המשפטית שבתחום לשון הרע ברשתות החברתיות ואת הניסיון להתאים את החוק הישן למציאות המשתנה, בה ניתן לשתף מידע ומחשבות ביתר קלות. לפיכך, מומלץ לשקול את ניסוח ההתבטאויות ברשתות החברתיות ולבדוק את ביסוסן כאמיתיות.

בשורה התחתונה, אנחנו ממליצים לא לפרסם לשון הרע, לשני אנשים או יותר ובוודאי לא ברשתות החברתיות כמו פייסבוק - היחידים שירוויחו אם תעשו כן, הם עורכי הדין.

* * * * *

המזכר אינו בגדר יעוץ משפטי, וכל הפועל על פיו עושה זאת על אחריותו בלבד.

עיון במזכר אינו פוטר ואינו מהווה תחליף ליעוץ משפטי פרטני.

ר.ד.מ.

כל הזכויות שמורות © 2020